

PRZEWODNIK FRANKOWICZA

Jacek Czabański, Tomasz Konieczny, Mariusz Korpalski

PRAWO W PRAKTYCE

2

WYDANIE ROZSZERZONE

PRZEWODNIK FRANKOWICZA

Jacek Czabański, Tomasz Konieczny, Mariusz Korpalski

PRAWO W PRAKTYCE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

2

WYDANIE ROZSZERZONE

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

Stan prawny na 28 kwietnia 2022 r.

Wydawca
Anna Kubuj-Kacperek

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały napisali:
Jacek Czabański: rozdz. 2, 5.1, 5.2, 8.1, 8.6, 8.7
Tomasz Konieczny: rozdz. 3, 4, 6, 7.3, 8.2, 8.3, 9
Mariusz Korpalski: rozdz. 1, 5.3, 7.1, 7.2, 8.4, 8.5, 8.8

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystugujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-375-8
2. wydanie rozszerzone

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1	
Ochrona kredytobiorcy	13
1. Status konsumenta	13
2. Ochrona konsumenta przez działanie sądu z urzędu	23
3. Przedsiębiorca jako klient banku	29
Rozdział 2	
Kredyty indeksowane i denominowane kursem CHF	32
1. Skąd wziął się kredyt indeksowany do waluty obcej?	32
2. Wcześniejsze doświadczenia innych krajów	36
3. Reakcja nadzoru bankowego	38
4. Ryzyko związane z kredytem powiązany z kursem waluty obcej	43
5. Nadużycie instytucji waloryzacji	59
6. Spread walutowy	62
Rozdział 3	
Klauzule zmiennego oprocentowania w kredytach indeksowanych do kursu CHF	70
1. Kredyt indeksowany a formuła oprocentowania	70
2. Przykłady stosowanych klauzul zmiennego oprocentowania	73

3. Na czym polega nieprawidłowość blankietowej formuły oprocentowania?	76
4. Jak banki wykorzystywały w praktyce przyznaną sobie dowolność w kształtowaniu oprocentowania?	81
5. Możliwe sankcje względem klauzuli zmiennego oprocentowania	84
5.1. Całkowita albo częściowa nieważność umowy kredytu	84
5.2. Niezwiązanie konsumenta niedozwoloną (abuzywną) klauzulą zmiennego oprocentowania	88
 Rozdział 4	
Ubezpieczenie niskiego wkładu własnego	94
 Rozdział 5	
Skutki wadliwości	101
1. Bezwzględna nieważność umowy pozwalającej na dowolne kształtowanie wysokości zobowiązania jednej ze stron	101
2. Skutki stosowania nieuczciwych postanowień umownych	106
3. Zwrot nienależnego świadczenia	127
3.1. Zwrot nienależnego świadczenia w prawie unijnym	127
3.2. Teoria dwóch kondycji a teoria salda	129
3.3. Rozliczenia kredytu „w trójkacie” ze szczególnym uwzględnieniem rozliczeń małżonków	134
3.4. Brak wynagrodzenia za korzystanie z kapitału	141
3.5. Brak zastępowania (surogacji) świadczenia banku	146
3.6. Brak możliwości wyzbycia się wzbogacenia	148
3.7. Wyjątki od zasady zwrotu nienależnego świadczenia	150
3.7.1. Wiedza o nienależności świadczenia	150
3.7.2. Zgodność świadczenia z dobrymi obyczajami	152
3.7.3. Świadczenie po terminie przedawnienia	154
3.7.4. Świadczenie jeszcze niewymagalne	155

Rozdział 6**Wypowiedzenie umowy kredytu/uchylenie**

wykonalności BTE	156
1. Przesłanki i termin wypowiedzenia kredytu	156
2. Jak wyglądało i jak teraz wygląda egzekwowanie wypowiedzianego kredytu?	159
3. Bankowy tytuł egzekucyjny wydany po wypowiedzeniu kredytu indeksowanego lub denominowanego kursem CHF	165

Rozdział 7**Przedawnienie i odsetki za opóźnienie** 172 |

1. Przedawnienie roszczeń banku do konsumenta	172
2. Przedawnienie roszczeń konsumenta do banku	184
3. Odsetki	193

Rozdział 8**Postępowanie sądowe** 196 |

1. Powództwo kredytobiorcy	196
1.1. Roszczenie kredytobiorcy o ustalenie nieważności umowy i zapłatę	197
1.2. Roszczenie ewentualne o ustalenie bezskuteczności postanowień umownych	198
1.3. Wartość przedmiotu sporu	200
1.4. Właściwość sądu	200
2. Zabezpieczenie powództwa	201
3. Współuczestnictwo w sporze	206
4. Potrącenie	213
5. Prawo zatrzymania	219
6. Zawieszenie postępowania	224
7. Ugoda	225
8. Powaga rzeczy osądzonej i prawomocność materialna	230

Rozdział 9**Wykreślenie hipoteki** 240 |**O Autorach** 249 |

WSTĘP

Drugie wydanie *Przewodnika frankowicza* to zaktualizowana i rozszerzona o bieżące orzecznictwo oraz problematykę praca zbiorowa autorstwa wyróżniających się prawników z wieloletnim doświadczeniem praktycznym w sporach konsumencko-bankowych. Niniejsza pozycja mierzy się z problemami dotyczącymi zarówno samych kredytobiorców, jak i praktyków, w tym zwłaszcza pełnomocników procesowych oraz sędziów na co dzień lub też sporadycznie stykających się w swojej pracy zawodowej z tematyką umów kredytu z elementem walutowym.

W publikacji przybliżono i poszerzono względem pierwszego wydania materię umów kredytów indeksowanych oraz denominowanych kursem obcej waluty (a zwłaszcza tytułowego i popularnego franka szwajcarskiego), które od lat budzą kontrowersje w praktyce. W dobie szybko narastającego orzecznictwa w tzw. sprawach frankowych okres 2 lat, jaki minął od poprzedniej publikacji, przyniósł potrzebę opracowania nowego wydania, w którym wiele uwagi poświęcono również zagadnieniom procesowym. W tym krótkim okresie spór w zasadzie przeniósł się jeszcze bardziej, niż miało to miejsce wcześniej, z pytania o to, czy tzw. klauzule przeliczeniowe stanowią postanowienia niedozwolone i co z tego wynika dla umowy (czy jest ona przez to nieważna, czy tylko bezskuteczna w części odnoszącej się do kursu waluty obcej), na pytania o sposób rozliczeń stron nieważnej umowy kredytu, przedawnienie roszczeń, a także kwestię odsetek i ewentualnego potrącenia bądź zatrzymania zwrotu świadczeń.

W przeciwieństwie do innych publikacji tego typu dostępnych na rynku, omawiających prawa konsumentów będących stroną kredytów indeksowanych lub denominowanych kursem franka szwajcarskiego (CHF) lub innej waluty obcej, nie jest to informator o usługach prawnych określonego podmiotu ani też opracowanie dziennikarskie. Autorzy niniejszej pozycji to adwokat i radcowie prawni prowadzący konkurencyjne kancelarie prawne, którzy łączą wiedzę teoretyczną z zakresu prawa konsumenckiego i bankowego z jej praktycznym zastosowaniem na salach sądowych.

Publikacja może służyć jako źródło wiedzy o zawieranych na masową skalę w Polsce kilkanaście lat temu – i w większości nadal stosowanych – umowach kredytu z elementem walutowym zarówno dla osób żywotnie zainteresowanych swoją sytuacją prawno-ekonomiczną (czyli kredytobiorców), jak i dla szerokiego już grona prawników reprezentujących ich prawa i interesy w sporach (coraz częściej sądowych) z bankami. Ponadto niniejsze opracowanie powinno okazać się pomocne dla sędziów rozpatrujących obecnie tysiące spraw wymagających oceny aspektu ważności całej umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego kursem waluty obcej jako takiej bądź też rodzących konieczność analizy przesłanek abuzywności poszczególnych postanowień umownych.

Rozdział 1

OCHRONA KREDYTOBIORCY

1. Status konsumenta

§ Pojęcie konsumenta obejmuje osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą (tu: bankiem) czynności niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Jest to pojęcie zdefiniowane w art. 22¹ k.c. W literaturze dominuje szeroka wykładnia pojęcia konsumenta, związana z odniesieniem w tym przepisie do „bezpośredniego” związku czynności z działalnością gospodarczą i, w konsekwencji, z istnieniem kategorii czynności „pośrednio” związanych z działalnością gospodarczą, mieszczących się w statusie konsumenta¹. Jako pośrednio związane rozumie się czynności leżące poza zakresem specjalizacji (branży) prowadzonej działalności.

⚖ Podobne stanowisko reprezentowane jest również w orzecznictwie², chociaż ciągle można się spotkać z poglądem odmiennym, pomijającym przesłankę „bezpośredniego związku”³.

¹ Zamiast wielu zob. M. Korpalski, „Nieprofesjonalista”, czyli kodeks cywilny pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, „Forum Prawnicze” 2012/4, s. 27; M.P. Ziemiak, *Postanowienia niedozwolone na tle umów ubezpieczenia. Studium cywilnoprawne*, Toruń 2017, s. 180.

² Wyrok SN z 30.05.2014 r., III CSK 204/13, LEX nr 1466608; wyrok SA w Warszawie z 26.04.2018 r., VI ACa 2054/16, niepubl.

³ Zob. np. wyrok SN z 3.10.2014 r., V CSK 630/13, OSNC 2015/7–8, poz. 96.

§ Przedstawionemu tu szerokiemu ujęciu statusu konsumenta nie sprzeciwiają się przepisy dyrektywy 93/13/EWG. Wprawdzie przepis art. 2 lit. b tej dyrektywy prezentuje pojęcie konsumenta ograniczone do osoby wykonującej czynności niezwiązane w ogóle z działalnością gospodarczą, ale jednocześnie przepis art. 8 dyrektywy 93/13/EWG dopuszcza szersze ujęcie tego pojęcia w prawie krajowym.

Problem pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą jako kryterium przesądzającego o statusie strony umowy jako konsumenta należy odróżnić od problemu tzw. użytku mieszanego, w którym jedna czynność jest związana jednocześnie z działalnością gospodarczą (w ujęciu art. 22¹ k.c. – bezpośrednio) i z zaspokajaniem potrzeb osobistych (w ujęciu art. 22¹ k.c. – niezwiązana lub związana pośrednio z działalnością gospodarczą).

Jeżeli umowa ma charakter mieszany: konsumentko-gospodarczy, to i tak konsumentcki cel części kredytowania powinien przesądzać o objęciu klienta banku ochroną przewidzianą w dyrektywie 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Odmienna kwalifikacja oznaczałaby pozbawienie konsumenta ochrony, tylko dlatego, że zawarł jedną umowę kredytową obejmującą dwa cele kredytowania, zamiast dwóch umów⁴.

Pojawiające się niekiedy w orzecznictwie sądów powszechnych propozycje rozstrzygania według przeważającej wagi (wartości kwotowej) użytku gospodarczego lub osobistego należy uznać za błędne. W każdym razie na pewno nie jest możliwe rozbijanie takiej umowy na część „konsumentką” i część „gospodarczą”.

Powoływany często dla rozwiązania problemu użytku mieszanego wyrok TSUE C-464/01, Gruber, nie nadaje się do tego celu⁵. Wyrok

⁴ Pogląd ten stanowi odstępianie od poglądu przedstawionego w pierwszym wydaniu *Przewodnika frankowicza*, w którym opowiedziano się za decydującym charakterem celu przeważającego kwotowo.

⁵ Wyrok TSUE z 20.01.2005 r., C-464/01, Johann Gruber przeciwko Bay Wa AG., EU:C:2005:32.

ten zapadł na tle Konwencji z 27.09.1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁶.

Zgodnie z tezą 1 tego wyroku umowa ma charakter gospodarczy, nawet jeżeli cel konsumencki ma charakter dominujący, chyba że cel gospodarczy odgrywa nikłą rolę (według tezy 2 – nieznaczną rolę). Motywy tego wyroku tłumaczą to stanowisko, które jest niezwykle restrykcyjne, jeżeli chodzi o ochronę praw konsumenta, której wysoki poziom gwarantuje art. 38 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej⁷.

Z pkt 31 i 32 wyroku Gruber wynika, że wykładnia przepisów Konwencji ma charakter autonomiczny, gdyż ma ona charakter kolizyjny i organizacyjny, a co za tym idzie, jej postanowienia powinny być co do zasady wykładane literalnie i ściśle. Dotyczy to w szczególności pojęcia konsumenta w rozumieniu art. 13–15 Konwencji, które mają charakter wyjątków, wykładanych ściśle⁸.

Z pkt 43 wyroku Gruber wynika, że art. 13 Konwencji zakłada brak jakiegokolwiek związku z działalnością gospodarczą spornej umowy, a taka zawężająca wykładnia pojęcia konsumenta jest uzasadniona wyjątkowym charakterem tego przepisu w relacji do ogólnej normy art. 2 ust. 1 Konwencji, przewidującej pozywanie w miejscu zamieszkania powoda.

Z pkt 46 wyroku Gruber wynika, że to na osobie powołującej się na status konsumenta spoczywa ciężar udowodnienia faktów to potwierdzających. Motyw ten jest nieaktualny na gruncie dyrektywy

⁶ Dz.Urz. WE C 59 z 1979 r., s. 3; dalej: Konwencja.

⁷ Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 2.

⁸ Zob. też powołane tam orzecznictwo TSUE (w szczególności wyrok z 21.06.1978 r., 150/77, Bertrand przeciwko Paul Ott KG, EU:C:1978:137, pkt 14–16; z 19.01.1993 r., C-89/91, Shearson Lehman Hutton Inc. przeciwko TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH, EU:C:1993:15, pkt 13; z 3.07.1997 r., C-269/95, Francesco Benincasa przeciwko Dentalkit Srl, EU:C:1997:337, pkt 12; z 27.04.1999 r., C-99/96, Hans-Hermann Mietz przeciwko Intership Yachting Sneek BV, EU:C:1999:202, pkt 26; oraz z 11.07.2002 r., C-96/00, Rudolf Gabriel, EU:C:2002:436, pkt 37).

93/13/EWG, gdzie obowiązuje zasada działania sądu z urzędu, również w zakresie ustalania statusu konsumenta, jak wskazano w tezie wyroku TSUE C-497/13, Froukje Faber⁹.

Motywy, które legły u podstaw wyroku Gruber, nie wpisują się w ochronę konsumenta przed nieuczciwymi warunkami umownymi, wynikającą z motywów dyrektywy 93/13/EWG, która stanowi fundament, na której budowany jest rynek wewnętrzny Unii (zob. motyw 1 preambuły dyrektywy).

Z kolei z motywu 6 preambuły wynika konieczność eliminowania nieuczciwych warunków z umów konsumenckich celem ułatwienia ustanawiania rynku wewnętrznego. Utrzymywanie w mocy umowy w części niewątpliwie konsumenckiej, która jest dotknięta dowolnością, nie służy tworzeniu rynku wewnętrznego.

Z motywu 11 preambuły wynika, że konsument musi otrzymać taką samą ochronę, niezależnie od tego, czy postanowienia umowy zostały zawarte w jednym, czy kilku dokumentach. Odmowa ochrony konsumenckiej powodowi, która by mu przysługiwała w pozostałym zakresie, gdyby wydzielił finansowanie „niekonsumenckie” do innej umowy, a nawet gdyby to finansowanie zawarł w aneksie do pierwotnej umowy, razi arbitralnością.

Z motywu 16 preambuły wynika, że ochrona konsumenta jest uzasadniona m.in. dysproporcją siły przetargowej stron. Należy przypomnieć, że ochrona klienta na rynku finansowym jest rozwijana nawet w zakresie obrotu gospodarczego.

Najlepszym przykładem jest tu konwergencja dorobku orzeczniczego TSUE, wypracowanego na gruncie dyrektywy 93/13/EWG¹⁰ i dyrek-

⁹ Wyrok TSUE z 4.06.2015 r., C-497/13, Froukje Faber przeciwko Autobedrijf Hazet Ochten BV, EU:C:2015:357, teza I i pkt 46–48.

¹⁰ Zob. np. wyrok TSUE z 20.09.2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, EU:C:2017:703.

tyw MiFID¹¹ w zakresie obowiązków informacyjnych instytucji finansowej wobec klienta. Jak zasadnie wskazuje się w doktrynie, „cechą specyficzną transakcji finansowych jest nieporównywalnie wielki stopień trudności w przełamywaniu deficytu transparentności”¹².

Odmierna wykładnia, prowadząca do wniosku, że bezpośredni związek z działalnością gospodarczą umowy w jakimkolwiek zakresie przesądza o jej gospodarczym charakterze w całości, oznaczałaby pozbawienie ochrony konsumenckiej osoby prowadzącej działalność gospodarczą w istocie przez sam fakt jej prowadzenia. Stałoby to w sprzeczności z dorobkiem wspólnotowym, który obejmuje ochroną konsumencką osobę prowadzącą działalność gospodarczą, jeżeli tylko oceniana umowa nie jest zawarta w jej ramach¹³. Należy przypomnieć, że zgodnie z motywem 17 preambuły dyrektywy 2011/83/UE definicja konsumenta powinna obejmować też umowy „o podwójnym charakterze, gdy umowa zawierana jest w celach, które częściowo są związane z działalnością handlową danej osoby, a częściowo nie są związane, a cel handlowy jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy”¹⁴. Do TSUE wpłynęło pytanie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie o status konsumenta klienta banku, który zaciągnął kredyt częściowo na cel konsumencki, a częściowo na cel gospodarczy. Dodatkowo w tej sprawie jeden z kredytobiorców w ogóle nie prowadził działalności gospodarczej (sprawa o sygnaturze C-570/21). W tej sprawie należy się spodziewać rozstrzygnięcia obejmującego ochroną konsumencką wszystkie te umowy, w których cel gospodarczy nie jest

¹¹ Zob. np. wyrok TSUE z 3.10.2019 r., C-208/18, Jana Petruchová przeciwko FIBO Group Holdings Limited, EU:C:2019:825.

¹² E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 453.

¹³ Wyrok TSUE z 3.09.2015 r., C-110/14, Horațiu Ovidiu Costea przeciwko SC Volksbank România SA, EU:C:2015:538, pkt 27.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304, s. 64, ze zm.); por. K. Górski, *Standard ochrony praw konsumenta w prawie procesowym w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości* [w:] *Kredyty powiązane z walutą obcą. Aspekty materialnoprawne i procesowe. Komentarz praktyczny*, red. T. Szanico, Warszawa 2022, s. 115.

W drugim wydaniu publikacji opisano skuteczne metody, za pomocą których kredytobiorcy mogą wygrać z bankiem w sprawach umów kredytów indeksowanych oraz denominowanych kursem obcej waluty, zwłaszcza franka szwajcarskiego.

Czytelnicy znajdą tu wyjaśnienia:

- jakie roszczenia mogą wynikać z zawarcia lub stosowania wadliwych umów kredytu;
- jak sądy (począwszy od sądów rejonowych, a kończąc na Sądzie Najwyższym i Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej) rozstrzygają spory na linii konsument–bank i na odwrót – obecnie bowiem coraz częściej to banki, w obawie o przedawnienie roszczenia, stają po stronie powodowej, domagając się zwrotu nienależnie wypłaconego kapitału kredytu oraz dochodząc przy okazji wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tych środków;
- jakiego rodzaju rozwiązania i klauzule umowne budzą w umowach kredytowych istotne wątpliwości (nie tylko natury prawnej).

Z myślą o pełnomocnikach procesowych, zarówno tych stykających się po raz pierwszy z tego typu tematyką, jak i posiadających już doświadczenie w tzw. procesach frankowych, wiele miejsca poświęcono najistotniejszym zagadnieniom proceduralnym.

Autorzy – prawnicy praktycy reprezentujący kredytobiorców w sporach sądowych z bankami – poruszają wszystkie najważniejsze kwestie, opierając się na licznych przykładach z orzecznictwa sądów (tak krajowych, jak i zagranicznych, w tym zwłaszcza Trybunału Sprawiedliwości UE) dotyczącego kredytów indeksowanych i denominowanych kursem waluty obcej, nie wyłączać spraw, w których sami brali lub biorą czynny udział.

Książka jest przeznaczona zarówno dla osób zainteresowanych uwolnieniem się od zobowiązania kredytowego obciążonego ryzykiem walutowym, jak i dla ich pełnomocników oraz sędziów, do których trafiają tego typu sprawy.

9 788382 863758 W02P01

ISBN 978-83-286-375-8

9 788382 863758

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 69 ZŁ (W TYM 5% VAT)